

הלכות לולב סימן תרנח

תרנח דיני לולב ביום טוב ראשון, ובו ט' סעיפים :

א מן התורה אין מצות לולב חוץ למקדש (א) אלא יום (ב) ראשון, ותקמים תקנו שיהא נטל בכל מקום כל שבועה: ב ביום שבת (ב) אינו נוטל אפילו אם הוא יום ראשון: הנה ואסור לטלטל (ג) הלולב בשבת, (ד) דהרי (ג) באבן (רין סיפ לולב הגזול והמניד פ"ד וכלכו), אבל האחרונים פטר בטלטול (ג) (ה) דראוי להריח בו, ואסור לתנו על הבגד אפילו (ו) ביום טוב, (ז) (ז) דמוליד ניקח (מהר"ל): ג (ח) אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון (ט) פולח של חברו שהשאלו, (י) דבעינן 'לכם'

א משנה כמה מים ראשונים דף ל בספיקו וקרא שיה מיד ג משנה וברמב"ם שם מ"א

באר הט"ב

(ב) ראשון, דחייב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים והינו במקדש, אבל בשאר ימי יום ראשון, דחייב ביום הראשון, ותקמים תקנו ד' וכו' למקדש: (ג) באבן, בסימן תקפח ס"ה הביא רמ"א בשו"ת ששאר לטלטל כ"א לצורך גופו ומקומו, וא"כ פאן נמי שרי לטלטל הלולב לצורך גופו ומקומו, ש"ו: (ג) דראוי.

משנה ברורה

א (א) אלא יום ראשון, דחייב "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים", והינו במקדש, אבל בשאר ארצות ישראל יום הראשון בלבד, דחייב "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ וכו'", ותקמים תקנו שבועה בכל מקום וכו' למקדש: ב (ב) אינו נוטל וכו'. פן תקנו בתקמים, משום גזירה שמה שטלנו (ב) בידו ובעבודתו ארבע אמות פרושה הרבים: (ג) הלולב, והוא הדין הערבות (ג) וההרסים: (ד) דהרי באבן: (ג) ואפילו (ג) לצורך גופו ומקומו אסור: ולא נמי לשו"ת דשריין בסוף סימן תקפח לטלטלו לצורך גופו ומקומו, דשאני התם דהוי פלי ונאי לאיזה דבר, פלשאב בו וכו' מה, מה שאין פן הכא דצ"ע בעלמא הוא: (ה) דראוי להריח בו, וצ"ע שכתב המחבר בסוף סימן תרנח שיש למנוע מלהריח בו, הנה בשעה שהיא נוטל לצאת בו, (ד) או על-כל-פנים שהוא יום חל, ומשום שראוי לטלו לצאת בו ומשום ספק ברכה, כמו שנתבאר שם, מה שאין פן בשבת שאינו נוטל, כנראה ראוי להריח ולקרוף עליו גם כן; ועוד, אם מקנה על פרי אחר ומכנין להוציא גם הנאה בית זו, כנראה יכול להריח בו, ועל-כך אינו מקצה: (ו) ביום טוב, אבל (ה) מקר לתנו על הבגד או מוכיין שהיה מנה בו מערב יום טוב, ובבב"ק קלט הרי"ט: (ז) דמוליד ניקח, בבב"ק, והיו בתקנו מנה, ומשמע דאפילו (ו) אינו כפול לזה גם כן אסור, מפני שאי אפשר שלא יקלט דהוי פסיק רישא, (ו) ויש מקלין בזה היכי דאינו מכנין, ובשעת הדחק שאין לו מקום משמר

שער הציון

(א) לילה אצל בקי ללמד ונגועו או בכתב [רש"י]: (ב) והא דהוה הדרס של מנהו הקנה לכל ו' ימים ואסור להריח בו אף בשבת, וקמו שכתבו לעיל בסימן תרנח, ועל-כן פ"ע בעלמא דמי: (ג) טמא וטרי דמי ובגדר לשע ותקומה לשבת [לעיל בסימן שח] וש"א, דלא כ"ו. ומה דאינא ביירושלמי פ"ק לולב הגזול הלכה יא ר' פנח דקורין אמרו שרבה פטר לגיף בה לחולה בשבת, אפשר משום דהוא צריך חולה המירד אסור מקצה, וכפי שכתב לעיל בסימן שכת סעיף יו: (ד) הנה אפילו לדעת שארי אחרונים (הא"ר והדה"ח) שהעתיקו למצוה כשאר אחרונים למנוע מלקרף על ריש האחרון בכל המערה, מודו על-כל-פנים בשבת שאינו יכול לטל האחרון משום תקנת חכמים דכחל להריח בו ולקרוף, דאינא פדאיתא פדבריהם פדנאי, וכן פ"ב בשלחן שלמה ובחיי אדם בכלל קמה דין כ (א) שיש לומר דהוא אפילו לשיטתו שסובר דתמיד בעת שאינו נוטל למצותו יכול לקרוף, כדעת המגן אברהם, ולשו"ת בסימן סא אות י ממנוס מאד, ע"פ שם, ודלא כה"ט. והפסתי באחרונים ומצאתי שהחמיר משה ומשה יחידא דעתם כה"ט. והלשונות ירמיה למנוע מלקרוף בכל המועד על ריש האחרון יש למנוע בשבת גם כן, ומפל מקום נראה לי דהרובה לנהג כדעת המגן אברהם לקרוף בשבת על ריש האחרון אין מוחין בידו, דכלאו הכי הרבה פוסקין עומדין בשבת השגן אברהם דאפילו ביום חל קשאנו נוטלו למצותו רק להריח דייכל לקרוף, דלכד דעת מהרש"ל ומגן אברהם והגאון בבי מרדכי פ"טע קבארו על המרדכי מצאתי עוד בפשיטת ספר מור הקציעה ובחלכה ברורה דייכל לקרוף אפילו ביום חל: (ה) גדולציל בסוף סימן תקיא במשנה ברורה סעיף קטן כו: (ו) מגן אברהם ואל"ה רבה דהסיקמו לדעת מהר"ל לאסר משום דהוי פסיק רישא, וע"פ בחמיר משה ובנהרש"ל שכתבו דנה חלוי אם אמרין פסיק רישא אסור אפילו בדרבנן, ולפי זה לפי מה שהסיקו פ"ה אחרונים לעיל בסימן שיד לאסור, גם בענינו אסור: (ז) ט"ז בשם מהרש"ל ונזירותי שקשון ופאמר-פרקי' ותגרי' לעיל בסימן תקיא, וע"פ פתח צדית השקל דבב"ק מהרש"ל, דיש לחלק בין אסור דבב"ק דעלמא לנה דהכא: (ח) ובפרט היכי דלא ניתא לה כולל ולא טהני לה כפה שיקלט הריח, דהוה אפשר דיש לצורך לזה דעת הערוך דמפל בפסיק רישא דלא ניתא לה אפילו באסור דאורייתא: (ט) ולמכור שרי, דזכין לאדם שלא בפניו (מ"א), ועל זה כתב בנהר"ל שלום דהני דנאק אם דרבה למכור בלא רשות בעלה, דהוה מה שעשקה עשוי: (י) ואפילו כמה שהפריי' מקדים מקל תיקא ונושאת ונותנת בתוך הבית, גם כן אין דעתו נוחה פ"ה, ע"פ שם שהביא לזה מירושלמי דעת רמח"ל דהפעל מיתה באשונה כמה שהשכירה למכור לבנו (ויש לדחות קצת, דהתם משום דתקלה למכור דלא ניתא לה כפה שעשקה), ומסימן שטו כפה דאינה יכולה לזכות שלא מדעת בעלה גם כן, ואין ראויין כל פ"ו, דאפשר דיש מר' שא"ה נושאת ונותנת, ונדע, דהלא הפריי' מקדים מצדו לע"פ בסימן שטו, ואפילו הכי מקל בנושאת ונותנת: (יא) ונהג אף דדעתו שם לחזור ולטל בברכה, אני לא העתקתי, דלענין ברכה יש לחש לדעת שארי אחרונים שקלנין בנה תיקא דהוה משערין שהפעל לא יקפיד, ובכ"כ תיקא דהיא נושאת ונותנת, ע"פ באל"ה רבה ובחיי אדם: (יב) ומה דמס' בשלחן ערוך: והא שרף ע"י שפזא בו וכו' ולא יצא בו, ת"ס משום דנוכח מלשונו כהניא ותחלת הנאמא אינו אלא לזמן ולא נמי קאנו גמור ולקרוף 'לכם', מה שאין פן שהשאלו לצאת בו אמרין דהתנו בחודת מתנה על-מנת להחזיר, ושם המתנה הוא מתנה גמורה ועל-מנת להחזיר הוא רק תנאה בעלמא:

הַלְבוּת לולב סימן תרנה

ביאורים ומוספים

סימן תרנה

דיני לולב ביום-טוב ראשון

[משנ"ב ס"ק א]

[הנינו פמקדש].

1) ולגבי ירושלים העתיקה בזמן הזה, כתב הבכורי יעקב (סי' תרנה ס"ק א) שלדעת הרמב"ם (בפירוש המשניות סוכה פ"ג מ"י) שירושלים היא בכלל המקדש, לולב ניטל בירושלים גם בזמן הזה מן התורה כל שבעה חוץ משבת. ותפקא מינא, שבכל מקום שמקילים בו בשאר הימים מחמת ספק דרבנן להקל, אין להקל כך בירושלים. וכן לענין הפסולים שהתבאר בסי' תרמט שהם כשרים בשאר ימים, יש להחמיר בהם בירושלים. ולכן כתב שם, שמי שזוכה לדור בעיה"ק ירושלים, יכוון כל יום בשעת נטילת הלולב שמקיים את המצוה מספק אם החיוב הוא דאורייתא או דרבנן, כדי שלא לעבור על כל גרע ובל תוסיף.

אכן, הביא שם את דברי הרדב"ז (ח"ב סי' תרלג) שכתב לענין פדיון מעשר שני, שנהגו להקל לפדות בתוך ירושלים משום ששכונות היהודים אינן ירושלים המקדשת (ובצרוף שיטת הראב"ד שקדושת ירושלים בטלה), ואם כן הוא הדין שלענין לולב שכונות היהודים אינן בכלל ירושלים, אכן כתב הרדב"ז שיש מקומות בירושלים שנחשבים כמקום המקדש ונטלים בהם מדאורייתא, כגון קברי בית דוד הנמצאים בתוך ירושלים וקבר חולדה הנמצא במרומי הר הזיתים ומקום המקדש, הנמצאים בתוך החלק המקדש, ולכן מי שנוטל לולב בסביבות מקום המקדש או אצל קברי בית דוד וחולדה, גם בזמן הזה מקיים מצוה עשה דאורייתא כל שבעה, וצריך להחמיר שם בכל החומות של היום הראשון.

להלכה, הגרי"ש אלישיב (אמרי שפר עמ' רלא) נטה להחמיר בדברי הבכורי יעקב. וגם הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"א דבר הלכה אות בו) בהיותו ליד הכותל בימי חג הסוכות היה מהדר ליטול שם לולב בשנית, אך הוסיף הגרי"ש אלישיב (הגר"מ גרוס בקובץ פסקים ותשובות תשס"ה סי' נו ס"ק יג) שמ"מ מי שנטל לולב ביום הראשון בירושלים החדשה, אינו חייב ללכת לעיר העתיקה, כיון שמה שנטל לולב בעיר החדשה אין זה חיוב נפרד מהמצוה שיש במקדש, וכבר יצא ידי חובתו. והחזו"א (אמרי שפר שם) מחמת הספק לא היה נוסע לירושלים בחג הסוכות אף בשחיתה אפשרות לכך, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (שם). שאין להיכנס לחיוב דאורייתא, כי יתכן שהארבע מינים אינם כשרים בכל ההידורים שצריך מדאורייתא, ומ"מ הורה למי שנטע לירושלים, שאף אם כבר נטל ארבעת המינים, ראוי שיקח עמו ארבעת המינים כדי ליטול שוב, שעכשיו מקיים מצוה מהתורה לדעת הרמב"ם.

מאידך, בהידור רבי מאיר שמחה (סוכה פ"ד) רחה את דברי הבכורי יעקב, וכן הורה הגרי"ז סלוביניץ (מועדים ומנינים ח"ה סי' שמה הע"א) שאין לחוש להומרת הבכורי יעקב, ובשו"ת אגרות משה (ח"ח חלק קדשים סי' סג ס"ק ח) כתב, שאפילו לדעת הרמב"ם החיוב דאורייתא של נטילת לולב כל שבעה הוא רק בבית המקדש ולא בירושלים. וכ"כ בשרית דברי יציב (אריח ח"ב סי' רעג), שאין הבדל בין ירושלים לשאר עיירות, וצ"ע שגם לא ראינו נוהגים כן להקפיד ליטול לולב בכל שבעת הימים בירושלים העתיקה דוקא. וכן הורה הגר"י קרליץ (הוט שני סוכות פ"ח) הוסיף, שכן משמע מכל הפוסקים שלא חששו לזה, [וראה עוד בספר מקראי קדש (חנכה ופורים עמ' קה) מה שדן בזה].

[משנ"ב ס"ק ב]

[ועבדך ארבע אמות בן-ששת-קרבים].

2) וכן הוא לגבי תקיעת שופר בשבת לעיל (סי' תקפח ס"ק יג), ולהלן (סי' תרפח ס"ק טו) לגבי קריאת המגילה בשבת.

[משנ"ב ס"ק ד]

[דקני פאבין]. ואפלו לצורך גופו ומקומו אסור].

3) ואם מקפיד עליו מאד שלא יטלטליו מחשש שמא יפסל, כתב התוספת שבת (סי' שח ס"ק בב) שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס, וכן צידד הנשמת אדם (ככל טו ס"ק ב), וראה להלן (ס"ק ה) לענין אתרוג הדסים.

4) ולטלטלם בליל יום טוב שאינו זמן נטילה, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"י ס"ב) שאף שהלילה אינו זמן נטילה ואם כן עדיין לא התחילה השעה הראויה לנטילתם, אף על פי כן מותר לטלטלם, כיון שמחמת המצוה דינם ככלי, וכן נוהגים ומטלטלים את האתרוג והלולב בליל יום טוב אפילו שלא לצורך קיום המצוה [והוא שלא סדעת הד המלך (הל' שבת פכ"ה הי' ד"ה וברישומים) הטובר שמכניסת הרגל עד הנץ החמה אסור לטלטל את הלולב והערבה משום מוקצה]. והוסיף הגרש"ז אויערבך (מעדני שלמה עמ' צו), והליכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 124, שהלא ידוע שהבעש"ט וכן הרי"ז מסלגו היו מחלמדים על הלולב בליל יום טוב ביצד לנענע, ואמר הרי"ז מסלגט שעלינו ללמוד מחוקי האומות, שאנשי הצבא ומשמחת המלכים ובדו' מרוגלים עצמם הרבה בכל טכסיסי הילובם ותנועתיהם, כדי שבשעת העבודה יהיו בדקדוק מושלם, ועל אחת כמה וכמה שעלינו להרגיל את עצמנו לדקדק בסדר נענעי הלולב ומיניו, שהיא עבודה גדולה ליוצרו ב"ה בכל תנועה ותנועה. וראה בקובץ תל תלפיות להגר"מ גרוס (קובץ ס עמ' מב סי' ד אות ו) שהביא בשם הגרי"ש אלישיב, שלדעתו ר' מינים בליל יום הם מוקצה.

וכן לטלטל את ארבעת המינים ביום טוב לאחר שקיים מצוה נטילה, מבואר בחזו"א (אריח סי' מט ס"ק ט) שמותר, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם ארחות הלכה הע' נג) שמותר, שאף שלאחר הנטילה מקפידים שלא להשתמש בו תשמיש אחר, מ"מ מסתבר שמוקצה שייך דוקא כשהקצהו שלא להשתמש בו כלל, וכאן הרי עומד לטלטלו אם ירצה לשוב וליטלו, וגם יכול ליתנו לאחרים במתנה על מנת להחזיר בכדי לקיים את המצוה, ולכן לא חל עליו שם מוקצה לענין טלטול.

ואתרוג שיש בו ספק פסול, הורה הגרי"ש אלישיב (הגר"מ גרוס בקובץ פסקים ותשובות תשס"ה סי' נו ס"ק ט) שאם מקיים בו מצוה נטילה, הריהו מוקצה למצוותו.

[משנ"ב ס"ק ה]

[ועל"פן אינו מקצה].

5) ובזמנינו שאין נוהגים להריח את האתרוג והדסים, הוכן הגרי"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"א הע' מז) להחמיר שהריהם מוקצה מחמת חסרון כיס, בין בשבת שלפני החג ובין בשבת חול המועד סוכות, וכעין זה כתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ב הע' טב), הליכות שלמה סוכות פ"י דבר הלכה אות נא) שכיון שבשבת רגילים ליחד לו מקום ולהיזמנע לגמרי מלטולו, נמצא שהוא עומד רק למצוה ולא להריח בו, ומפני חשיבותו דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס [ורק ביום טוב אינו מוקצה משום שעומד לקיים בו מצוה], אכן, בשונה הלכות (ס"ג) כתב בפשיטות שהדסים שעדיין לא ברבו עליהם, כגון שיום טוב ראשון של סוכות חל **המשך במילואים עמוד 95**

מילואים הלכות לולב סימן תרנח המשך מעמוד 258

11) וביאר הט"ז לעיל (סי' יד סי' ה) שיש לחלק בין קידושין ללולב, משום שלולב שאול פסול מגזירת הכתוב 'לכם' משלכם, ולכן אין לנו לפרש שהתכוין בלשון המועיל והיינו מתנה, דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ואם אמר בלשון שאילה פסול, מה שאין כן בקידושין ששאל פסול מסברא שצריך לתת לה כסף משלו, ואם נתן לה שאול הרי נתן לה משל אחרים, לכן אנו מפרשים כוונתו שהשאל באופן המועיל. אך הקשה מצניצת שאילה שנלמדה מגזירת הכתוב 'כסותך', ואף על פי כן פסק השו"ע לעיל (סי' יד סי' ג) שאם שאל אותה כשהיא מצויצת מברך עליה מיד, משום שאנו מפרשים כוונתו שהשאל באופן המועיל. וכתב שמכח קושיא זו מוכרחים לחוש לספק ברכות ולא לברך על טלית מצויצת שאולה.

12) העיר השו"ע הלכות (סי' ה) שבמשניב לעיל (סי' תרמט סי' טו) כתב שבדיעבד אם שאל ממנו סתם לתת לו לולב לצאת בו נתן לו יצא, כיון שנסתמא נתן לו באופן שמוטר לצאת בו, והיינו במתנה על מנת להחזיר, וביאר במשניב שמה שכתב השו"ע שם שלא יצא, מדובר שאמר לו בפירוש שנתן לו רק בחורח שאולה ולא במתנה, או שמדובר שהנתן אינו יודע את הדין שאין יוצאים בלולב שאול, שבאופן זה בודאי אינו יוצא, והשאר בצעיק.

[משניב סי' ק]

דְּכַעֲיָנָן 'לְכֶם' (13) מְשַׁלְּכֶם (14).

13) ולגבי דין 'לכם' ביום טוב שני, ראה מה שהתבאר לעיל (סי' תרמט ס"ד).

14) אשה נשואה הרוצה לצאת ידי חובה בלולבו של בעלה, כתב הבבובי יעקב (סי' תרנ"ג) שכן שמה שקנתה אשה קנה בעלה, והוא אוכל פירות, ממילא חסר בלכם, שהרי הלולב שייך לבעלה, לכן צריך הבעל להקנות לה את הלולב במתנה גמורה שאו אינו אוכל פירות. וכתב עוד, שאף אם הקנה לה אדם אחר במתנה על מנת להחזיר אינה יכולה לברך, כיון שאין זה שלה אלא שייך לבעלה, ולא עד אלא שאינה יכולה להחזיר את הלולב לבעלה, שהרי ברגע שהיא קנתה את הלולב הוא נקנה לבעלה, אלא אם כן פירש הנותן להדיא שנתן לה את הלולב רק על מנת לצאת בו וכן פירש שנתן לה את הלולב על מנת שאין לבעלה רשות בו, ולכן כתב שלא יתן את לולבו לאשה נשואה אלא בתנאי שאין לבעלה רשות בו. וכן העתיק הכף החיים (סי' ט"ז) וז"ל וראה בדברי השע"צ להלן (סי' מא) שמשמע שיכולה לברך על אתרוג של קהל.

מאידך, דעת הגר"ש איערברך (הליכות שלמה סוכות פ"א סי' ס"ו) שהנותן לולב לאשה נשואה, אינו צריך להתנות על מנת שאין לבעלה רשות בו, ויוצאת בזה ידי מצות לולב ונחשב שפיר 'לכם', משום שהגוף שייך לה ורק הפירות של בעלה, ודי בכך לצאת בו ידי חובתה. וראה שם שכתב טעם נוסף בזה (ובספר ארבעת המינים כהלכתם (עמ' קנ"ב) הסתפק באופן שנתן את לולבו לאשה נשואה ביום הראשון במתנה על מנת להחזיר כדי לברך, ולא אמר על מנת שאין לבעלה רשות בו, האם האשה אינה יכולה להחזיר לו את לולבו אלא רק בעלה, כיון שמה שקנתה אשה קנה בעלה, והביא בשם הגר"ח קניבסקי, שאם נתן לאשה במתנה על מנת להחזיר, הרי זה נחשב שאין לבעלה רשות בו. אכן יש לציין, שלענין אם אשה צריכה לקנות לולב ביום הראשון, יש החולקים, ראה בתהלה לדוד (סי' יד סי' ז) שכתב שיצאת בלולב שאול ואינה צריכה לקנותו כלל, וראה בשו"ת מהר"י מליסא (א"ח סי' א).

בשבת, מותר להריח בהם, מהטעם שנתבאר בשו"ע לעיל (סי' תרנ"ג סי' ב) שהזמנה לאו מילתא היא, ואם כן אינם מוקצה, ואתרוגים העומדים לסתורה לפני חג הסוכות, דעת הגר"ש איערברך (ש"ש פ"ב סכ"א ה"ע ס"ד) שדינם כמקצה מחמת חסרון כוון ומשום שמקפיד עליהם הרבה).

ואתרוג שייחודי למצות, האם מותר לאוכלו מתחילת בין השמשות של היום הראשון, או אפילו בשבת שלפני החג, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרנ"ג סי' ד).

[משניב סי' ק]

שְׁפָרָה קָלֵט הַרְיָח (6).

6) ואף שבגד שכבר מריח, מבואר לעיל (סי' תקיא סי' ב) שאין לשוב ולתת עליו עוד בשמים כדי שיריח יותר, מ"מ כתב שם שאתרוג שהיה מונח מערב יום טוב על הבגד ונטלו ממנו, מותר להחזיר לשם, כיון שאינו מריח יותר בשביל כך.

[משניב סי' ק]

בְּבִגְדוֹ וְכוּ', אֶפְשָׁר דַּיִשׁ לְסַמְךָ אֶמְקַלֵּין (6).

7) הדברים שאין מקבלים כל כך ריח, כגון שקיות ניילון ומוצרי פלסטיק, כתב בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קפ"ב), שכוין שאין דרך בני אדם ליהנות ממעט הריח הנקלט בהם, אין בזה איסור מליד ריח, ואם מניחים רק לזמן קצר מותר לכתחילה.

8) ולעיל (סי' שכ"א סי' כ"ה) כתב, שדעת הט"ז שאסור להניח פלפלין בתוך הבגד ולכתוש עליו בסבון, כיון שהוא מוליד ריח בבגד. אך צ"ע שבהל' יום טוב (סי' תקיא ט"ז סי' ח) משמע שחזר בו, והסכים לדעת המהרש"ל שמוותר להניח את הפלפלין בתוך בגד ולכתוש אותם [אף שלא בשעת הדחק], משום שאינו מכריז לזה.

[שע"צ סי' ק]

לְפִי כֹה שֶׁהִסְפִּימוּ מִמָּה אֶתְרֻגִּים לְעֵיל בְּסִינָן שִׁיד לְאַסְרֵיהוּ (9).

9) וראה במשניב לעיל (סי' שיד סי' י"א) מה שכתבנו בדין פסיק רישא דלא מחא ליה באיסור דרבנן.

[משניב סי' ק]

בְּלוֹבֵב שֶׁל הַבְּרוּטוֹ וְכוּ', פּוֹסְקִים דְּלֹא יִצְאֻן, וְעַל־כֵּן צְרִיךְ לְתוֹר וְלִטֵּל וְהִלְי בְּרִבְחָה (10).

10) ולגבי בניו וחתניו הגדולים הסמוכים על שולחנו, כתב הערוך השולחן (סי' תרנ"ג) שיש להסתפק האם מה שביום הראשון אין אדם יוצא ודברו בלולבו של חבירו נאמר גם בבניו הגדולים וחתניו הסמוכים על שולחנו, שגם בהם צריך כל אחד מדינא לולב בפני עצמו, או שכיון שמוצינו בכמה דינים שהסמוכים על שולחנו בטלים לאביהם, איך יכולים כולם לצאת בלולב אחד וקרינא בהו 'לכם' משלכם, וכתב שגראה שהם יוצאים בלולב ואינו צריך להקנות להם, אך מ"מ עדיין יש להתנייב בזה.

דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ב אות יט) שאם הייב להקנות את הלולב לבנו הגדול הסמוך על שולחנו, והוסיף, שאף שמה שקנה הבן ואף גדול הסמוך על שולחנו אביו לענין זכיה ומתנה דיתו כקטן לדעת השו"ע, כמבואר בחו"מ (סי' ע"ב) קנה אביו ואם כן לכאורה לא יחשב 'לכם' כלפי הבן, מ"מ כיון שרצונו של הנותן ליחנו למקבל במתנה נמורה בכדי שיצא ידי חובתו כהלכה, אם כן בודאי הקנה לו בכל אופן שיצטרך, והרי זה כאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנו שמה שקנה הבן הסמוך על שולחנו אביו קנה אביו, וממילא היא מתנה גמורה ונחשב 'לכם'.

הלכות לולב סימן תרנה

ביאורים ומוספים

לרבי ובין לרשב"ג יצא, כיון שאם הראשון אינו יוצא ידי חובה, לאינו מטרה הביאו לו את האתרוג.

22) החזו"א (משים סי' עד סי' טו ד"ה ובקצוה"ד) הטבים לדעה ראשונה וכדעת השו"ע, שאם נותן לחבירו מתנה לזמן אינה מתנה אף אם הקנה לו קטן הגוף, והריהו כמו שאול, ודלא בהקצות החושן, ולכן אף אם אמר יהא אתרוג זה לך במתנה ואחר כך לפלתי, כתב (שם סי' יד) שאינו קנוי לו ואינו יוצא ידי חובה, שנחשב קנין לזמן, וכן צידד הגר"ש ארי"ה (מערבך) (מערבך ארץ שביעית סי' טו סי' א ד"ה והנה) שלא קיימא לן בהקצות החושן, אלא במתנה לזמן לא יצא ידי חובתו, וראה שם שהאר"ק לבאר את דברי הקצות החושן ונתיבות המשפט.

[משנ"ב סי' יג]

שקמה פתגמה⁽²³⁾ וכו', יעל-מנת שפתחיר ליי⁽²⁴⁾ וכו', כשער הנאים⁽²⁵⁾ וכו', פקמירחו ופקמנתו⁽²⁶⁾.

23) ואף שמקח וממכר אסור ביום טוב וכן אסור ליתן מתנה ביום טוב, מי"מ לצורך מצוה כתב לעיל (סי' שו סי' לג) שמותר, אכן, קניית אתרוגים מזהקל לאחר גמר מצותם, שקונים אותם לאכילה או להרחה, כתב במשנ"ב שם שלכל הדעות אסור. עוד כתב במשנ"ב שם, שאסור לקנות אתרוג ממוכר אתרוגים ביום טוב, משום שרק מתנה הותרה לצורך שבת ביום טוב או לצורך מצוה ולא מכירה, וראה עוד במוצקה"ש (שם סי' טו ד"ה שהרי ד"ה אבל), שנבאר שדוקא מתנה על נעת להחזיר מותר כיון שאינו קונה למגרי, מה שאין כן לקנות מהמוכר שקונה קנין גמור אסור אפילו לצורך מצוה.

ואפילו אם כבר בירך על האתרוג שלו, ושוב רוצה ליטול אתרוג של אדם אחר שיותר מהדר משלו, הורה הגר"ש קרליץ (חוט שני סוכות פי"ז סי' ו) שאף על פי שסמך ע"ז שאתרוגו כשר ולכן בירך עליו ביום טוב, יכול לשוב ולקנות אתרוג אחר יותר מהדר ביום טוב, וטעם הדבר כיון שכל צורכו בדבר הזה הוא רק צורך מצוה, אין בזה גזירה של קנין בשבת. עוד כתב שם (סי' ז) שאף לאחר שכבר נטל אתרוג מן אחר, מותר לקנות ביום טוב מן אחר, שלא גרע מחיוב מצוה, שרצה להחזיק עוד קצת את ארבעת המינים זה נחשב מצוה, הוא הדין לקנות זן אחר ביום טוב נחשב צורך מצוה.

24) והאומר ירי הוא לך במתנה ותחזירהו לי ולא אמר על מנת, דעת הבכורי יעקב (סי' ח) שבדיעבד יצא, כיון שמבארים בנותנו שמגר לתת לשם מתנה, שהרי נתן לו כדי לקיים את המצוה. מאידך, הכף החיים (סי' בא) כתב שאינה מתנה, שנחשב במתנה לזמן.

25) והאם צריך לכפול את התנאי, דעת הטור שגם אם לא כפל את התנאי הייב להחזיר ואם לא החזיר לא יצא, וביאר הב"י (ד"ה ומ"ש רבנו אבל) שטעמו משום שהולכים אחר אומדן דעתו שהתכוון שארבעת המינים יחזרו אליו, וכן כתב הכף החיים (סי' לד) שאין צריך תנאי כפול, וכתב שכן משמע מסתימת השו"ע והאחרונים, וכן נראה דעת החזו"א (אהע"ז סי' מה סי' א) שלהלכה לענין ממון גם תנאי שאינו כפול נחשב לתנאי [וראה שער המלך (הלכות אישות פ"ו ה"ב) שהאר"ק איך פוסקים בדיון תנאי כפול], וראה בדברי הקצוה"ח (סי' רמא סוף סי' ט) והנתיב"מ (שם סי' י) שנחלקו בזה, ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' שפד) הביא שהגר"ש הקפיד לעשות תנאי כפול.

26) ובגון שאמר לו הנני נותן לך אתרוג זה על מנת שתלך למקום פלוני, שאם הלך נתקיימה המתנה, ואם לאו בטלה המתנה, וכן כל כיוצא בזה (ערוך השלחן סי'ו).

המשך בעמוד הבא

ומשנ"ב סי' יז

ופרעני לאמר המגד⁽²⁷⁾ וכו', ונאן פנינן 'לקב' דארותא⁽²⁸⁾, אם לא שפתיאו לקשותיה⁽²⁹⁾ וכו', ולקשתה לכוון לקטר פנה⁽³⁰⁾.

15) בעיקר הדין לשלם בציץ אף שאינו דחוי, האם היו רק כשטר ראייה ונתינת רשות למשוך בספו שבבנק, ראה ברמ"נו לעיל (סי' טו) תנ"ד סי' טו, ובשו"ת קנין תורה (ח"ג סי' צא אות א סי' ב), וראה עוד שהובאה שם דעת הגר"ש אלישיב ועד פוסקים שאם הציץ חזר והמוכר גילה את דעתו שהוא צריך למעות והוא מחזר אחר הקונה שישלם לו, וכן מי שקנה ולא שילם המוכר דרש את הכסף, שלא יוצא שכן דעתו המצוה, ובספר אשרי האיש (ח"ג פל"ב אות ב) הביא שכן דעתו לגבי ארבע מינים, שבאופן זה לא יוצאים בהם ידי חובתו, וראה עוד מה שהתבאר בזה בביה"ל לעיל (סי' תרמט סי'א ד"ה כל).

16) וכונתו, שיש לחשוש למה שמבואר במתנה אפרים (קנין משיכה סי' ב) שקנין דרבנן לא מועיל לדאורייתא, ולכן הצריך קנין חצר. 17) או אם הניח את כל האתרוג בתוך ידו, שכתב לעיל (סי' שסו סי' טו ביה"ל ד"ה צריך להגביה) שידו קונה מן התורה כמו קנין חצר, ואינו צריך להגביה.

18) וביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' פג), שאף אם הקונה הביא את האתרוג לביתו, מי"מ לא סומכים בזה על קנין חצר, כיון שרוב הסוחרים אינם מקנים בלב שלם אם לא פורע לו דמים בעבורו, וראה עוד בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תצד אות ד), ובאור שמח (הל' לולב פ"ה ה"י).

ושע"צ סי' יג

לשקאים לבית-המקדש מקבשים מן השמש שנימן להם ענבות⁽³¹⁾.

19) וערבות שמוכרים אותן נערים קטנים, ראה מה שיתבאר בזה בביה"ל להלן (סי' ד"ה לא יתנו).

ומשנ"ב סי' יא

פנין שפרש שהיא נק לזמן⁽³²⁾.

20) ואפילו אם אמר יהא שלך במתנה עד שתצא בו, כתב הערוך השלחן (סי'ח) שאינו מועיל, שהרי אין זה מתנה אלא לשעה, ואם כן נחשב כולב שאול.

ואם הנותן אמר למקבל שהוא יכול להשתמש באתרוג ואפילו יכלה הגוף, כגון שהרשהו אפילו לאכול את האתרוג, הסתפק השפת אמת (סוכה מא, ב ד"ה מילתא) האם הואיל ויש לו רשות לאוכלו ולכלותו לגמרי הרי זה נחשב שלו, או כיון שאחר כך יחזור האתרוג לבעליו בלי קנין חדש הרי הוא בכלל שאול, ונשאר בצי"ע. ודעת הגר"ש ארי"ה (הלכות שלמה סוכות פ"א סי' ט), ובמעדני ארץ שביעית סי' טו סי' ב ד"ה והנה) שיוצא בו המקבל ידי מצוה ביום טוב הראשון גם לדעת השו"ע הסוברים כמותו שאין יוצאים ידי חובה באתרוג הקנין לזמן בלבד, משום שבאופן זה הריהו כקנין הגוף ונחשב 'לכס', וראה עוד מה שכתב שם הגר"ש ארי"ה (הלכות שלמה שם ומעדני ארץ שם סי' יז סי' א) לגבי אם נתן אתרוג לחבירו במתנה גמורה לזמן, ואח"כ חזר הנותן ושאל בתוך זמן זה את האתרוג מיד המקבל, שיתכן שהנותן לא יוצא בו.

[ביה"ל ד"ה זהו]

וכקנהו הש"ס כבכא בתרא⁽³³⁾ וכו', אכן בנתיבות שם הקדים עם המכר⁽³⁴⁾.

21) שם דרש רב נחמן בר רב הסדא האומר אתרוג זה נתון לך במתנה ואחר כך לפלתי, תטלו הראשון ובירך עליו. נחלקו רבי ורשב"ג כיון שהראשון אינו יכול למוכרו ונמצא שיש לו רק קנין פירוח, האם קנין פירוח כקנין הגוף דמי או לא. ומסקנת הגמ' שבין

